

BÉNYEI TÜNDE

Fotográfiai eljárások alkalmazásának lehetőségei a textiltervezésben

DLA mestermunkát kísérő értekezés

TÉZISEI

Munkáim kísérleti textilek, melyek témája maga az anyag és a technika.

Az anyag ez esetben a különféle minőségű textilek összesége, a technika pedig a cianotípiá és változatai, melyek régi fotografiai eljárások.

Az anyag- és technikai kísérletek valamint a minták keresésének folyamatos váltakozásából jött létre az a textil sorozat ami a tulajdonképpeni mestermunkám.

A fotóknak illetve különböző fotografiai technikáknak a hordozója általában a papír. Én a textilt használtam a fényérzékeny emulzió alapjaként, ezzel helyezve új kontextusba a fotókat, fénynyomatokat. Új jelentést, új gondolatokat, új formát adva ezzel a textilnek és a fotografiai technikával készült mintáknak.

Mestermunkám részét képezik a textil és technikai kísérletek, installálásuk síkban és térben, emberi figurán, valamint videoinstalláció készítése, amely bemutatja a minták életrekelését a textil líraiságának köszönhetően.

A doktori munkámhoz kezdetben a mintát az általam készített fotók szolgáltatták. A kerítésekről, ablakokról, kovácsoltvas korlátokról készített fotók alkalmasnak tűntek a nagy kontrasztos fényhatások vizsgálatára.

Ezekkel kezdtem a különböző minőségű textil anyagok és a rajta megjelenő "minta" kapcsolatának vizsgálatát.

Később szabadabb, rajzosabb karakterű formákról készült fotók segítségével vizsgáltam, hogy mitől és meddig marad fotószerű a minta a textilen. Törekedtem a fény-árnyék kontrasztok megjelenítésére, a pozitív-negatív tónusok sokféleségének érzékeltetésére, a raszter, és a fotószerűség hangsúlyozására. Célul tűztem ki a minél több tónus létrehozását. Ezeknél a munkáimnál kifejezetten törekedtem arra, hogy a képiség és a valóság leképezésének keretein belül maradjak.

További munkám során lehetőséget kívántam adni a textil anyagszerűségének kibontakoztatására, megmutatkozására. Mivel az anyag- illetve a textilszerűséget és annak tulajdonságait mint légység, gyűrhetőség, redőzöttség stb..., a textilen önmagán is szerettem volna fotószerűen megjeleníteni, eljutottam a fotogram által nyújtott szabadabb megfogalmazáshoz.

Ez az eljárás nem minden esetben a látványt ábrázolja és nem a szemmel láthatót adja vissza. A szépsége és sokszínűsége abban rejlik, hogy a tárgyak lenyomatát kétdimenzióban, absztrakt módon, negatív formában jeleníti meg. A fény, az idő és a tárgyak bensőséges viszonyáról kapunk képet egyetlen megismételhetetlen példányban. Negatív híján a kép nem megismételhető, tehát ebben az értelemben nem sokszorosítható. Negatív képet kapunk, ami negatív is marad. A fény sötétet hoz létre, a sötét erőteljes világosságot. Ez a furcsa paradoxon és a fekete-fehér éles kontrasztja teszi oly sajátosan absztrakttá a kompozíciókat. Egyedisége abban is rejlik, hogy itt nem a valóság által elért látványt rögzítem, hanem magam keresem meg és hordom össze a tárgyakat. Tehát mesterségesen hozok létre valós helyzeteket. Az általam alkalmazott cianotípia eljáráshoz különösen indokoltnak tartottam a fotogram alkalmazását.

- Elsősorban a méretbeli kötöttségek megszűnése miatt.

A fotogramnál nem szükségeltetik a síkfilm használata. Tehát csak a tárgyak mérete, mennyisége, a hordozó szélessége és hossza kötötte meg a végleges művek méretét. Ez sokkal nagyobb szabadságot biztosított, a levilágított tárgyak sokfélesége pedig nagyobb változatosságot eredményezett. Fontosnak tartottam a minél nagyobb méret létrehozását.

- Másodsorban a véletlenszerűségben rejlő esztétikája miatt.

A meggyűrt anyag képe a fényérzékenyített textilen közvetlenül a maga véletlenszerűségében jelenik meg. Bármilyen tudatosan, átgondoltan járok el a kompozíció felhelyezésekor, a végeredmény mindig a véletlenszerűségről is szól. Nem számítható ki előre a fény által körülrajzolt tárgyak végleges lenyomata. Ennél a technikánál a meglepetést szeretem, ez visz előre és ez visz rá a következő darabok elkészítésére.

Az első daraboknál a síkban kiterített textilekre szabásmintaszerűen raktam fel azokat a tárgyakat amelyek később emberi figurára helyezve térben jelentek meg. Ebben az esetben tehát az utólagos formára helyezéssel kerültek a textilek térbeli szituációba.

A későbbi darabokon a fényérzékenyített textíliát közvetlenül az emberi figurára helyeztem. Az így elkészített kompozíciókat aztán kivettem a fényre. Az exponálás, előhívás és szárítása után az újbóli formárahelyezés, az eredeti állapot visszaállításának megkísérléséből eredő és adódó bizonytalanságok, elcsúszások adják az újraformázott objekt bizarrságát. Ez teszi sejtelmessé, különlegessé az anyagokat. Az idő olyan jelet hagyott rajtuk, melyet csakis a fény illeténformán való tettenérésevel lehet elérni. Ha ugyanezen textileket síkban kiterítve installáljuk akkor is térbeli hatást kapunk.

- Harmadsorban a színek miatt.

Fotogramokat hagyományosan fekete-fehér képeket eredményező emulziókkal dolgozva hoztak létre. Ezek a képek erősen kontrasztosak, és inkább a tárgyak dinamikáját, tömegét konstruktivitását sugallják.

A cianotípiá kék és barna árnyalatai ellenben, a képek hangulatát megváltoztatták.

A kék az időtlenséget, lebegést, légiességet idő és térbeli végtelent sugallja. A barna nyomatok ugyanúgy az idő síkján mozognak, de inkább a múltba visszatekintő, megfáradt emlékeket idéznek. A lágy textilhez így érettebben kapcsolódnak a megjelenített át- illetve levilágított tárgyak. A matéria kifejezőbbé, költőibbé válik.

Mivel a fotogramok általában papíron, síkban jelennek meg, a munkáimnál fontosnak tartottam kihasználni a textil adta lehetőséget és térben is megformálni a kompozíciókat. A tónusgazdagság, fotószerűség és kompozíció mellett itt a végső munka megjelenési formája is nagyon meghatározó. Ezért készült az a video is amely bemutatja, hogyan alakul és válik szerves egésszé a "lélegző" textil a vele együtt életrekelő mozgásba lendülő mintával, valamint ezért készültek a fényruhák is.

Hozzá kell tennem, hogy mind a síkban kiterített textilek, mind a térben installált fényruhák vázlatok, ötletek, lehetőségek, melyek mind hordozzák a megvalósítható textilek

gondolatát. Munkáim nem lezárt befejezett művek, hanem a dolgozatom címében is megfogalmazott "lehetőségek".

Tárgyaim, kísérleti darabjaim nem tekinthetők és sorolhatóak egyetlen használati tárgy kategóriába sem. Az egyediség, megismételhetetlenség olyan súllyal van jelen a tárgyakon, hogy ezáltal inkább autonómok és experimentálisak mint alkalmazottak. Bár a technika lehetővé teszi, hogy a textil bármely alkalmazott műfajában megállja a helyét, munkáimban ennek csak a lehetőségeit villantottam fel. Különböző kísérleti darabokon mutattam meg a lehetőségek sokféleségét. Ezért vannak elvarratlan anyagszélek, elkészített fotóim is csak vázaltszerűen feldobott anyagokat rögzítenek a próbababán.

A kiállított darabokon inkább a gondolatiságot hangsúlyoztam mint a formát és használhatóságot. A formát jelzés szerűen használtam és jelzésértékűnek kell tekinteni. Munkáim gondolattextilek és ebből kifolyólag nagyobb az autonómításuk is. Kifejezetten törekedtem egyediségük hangsúlyozására. Szándékosan nem törekedtem olyan textilek létrehozására, melyek később nyomással vagy bármilyen más technikával sokszorosíthatóak. Egy és megismételhetetlen pillanatban rögzítettem az általam "fényruhák"-nak nevezett darabokat.

Úgy érzem, a fent említett fotografiai technikák alkalmasak arra, hogy a textiltervezőket hozzásegítse az új alkotói területek megtalálására. A kiállított munkák, kísérleti anyagok mindegyike tovább elemezhető, kibontható, folytatható. Számatalan kiaknázható lehetőséget vet fel minden újabb elkészített darab. Mindegyiken jelen van a tudatosság és a véletlen által rögzített jelek sorozata, különböző utakat kínálva az alkotó egyéniségek számára. További kísérletek folytathatók az anyag térbeliségének, színbeliségének vizsgálatára, anyagok összevarrásával, applikálásával, roncsolásával, rétegzésével, szövésével, a textília előzetes vagy utólagos színezésével, nyomásával, egyéb technikákkal való ötvözésével...

Doktori munkámhoz folytatott kísérleteimet sok esetben az Iparművészeti Egyetem műhelyében és a nyomó-műhely fotólaborjában végeztem, lehetőséget nyújtva ezzel a diákoknak a munkámba való betekintésre. Látva érdeklődésüket és lelkesedésüket úgy érzem számukra is izgalmas feladatot jelentene a technikával való megismerkedés. Bár az eljárás igen költséges, mégis érdemes újabb utakat nyitni az experimentális törekvések iránt fogékony fiatal generáció számára. Évek óta tartok fotó órákat II-III-IV éves hallgatók számára, a fotót mindig a mintatervezés szolgálatába állítva, elősegítve ezzel egy másfajta látásmód illetve probléma-megközelítés kialakulását. Ezeknek az óráknak a gazdagítását, színesítését tervezve választottam ezt a témát D1a fokozatom megszerzéséhez.